**HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS** **Asiantuntijalausunto**
**Käräjätuomari Juha Kärkölä** **7.11.2022**

**Eduskunnan lakivaliokunnalle**

**Asia: Hallituksen esitys (HE 111/2022 vp) eduskunnalle kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavia edustajakanteita koskevan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi**

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2020/1828 kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavista edustajakanteista ja direktiivin 2009/22/EY kumoamisesta (jäljempänä direktiivi) on annettu 25.11.2020. Hallituksen esitys sisältää ehdotukset lainsäädäntömuutoksiksi direktiivin täytäntöönpanemiseksi Suomessa.

Säädettäväksi on ehdotettu laki kieltotoimenpiteitä koskevista edustajakanteista, laki kuluttajien yhteisiä etuja edistävien järjestöjen nimeämisestä oikeutetuiksi yksiköiksi ja laki ryhmäkannelain muuttamisesta sekä eräitä muita muutoksia. Käräjäoikeus lausuu esityksen mukaisista säännösehdotuksista tehdyistä huomioista seuraavaan.

Esityksen mukaisista lainsäädäntömuutoksista laki ryhmäkannelain muuttamisesta koskee keskeisimmin Helsingin käräjäoikeutta, joka on toimivaltainen tuomioistuin ryhmäkanneasioissa. Voimassa olevan 1.10.2007 voimaan tulleen ryhmäkannelain mukaisesti kanneoikeus ryhmäkanteisiin on kuluttaja-asiamiehellä, joka ei ole esityksen ja käytettävissä olevan tiedon mukaan nostanut ryhmäkannetta. Ryhmäkannemenettely on siten jäänyt ryhmäkanteita käsittelevän Helsingin käräjäoikeuden näkökulmasta merkitykseltään ja vaikutuksiltaan vähäiseksi.

Samankaltaiset lukuisia kuluttajia koskevat asiat voivat olla esimerkiksi rahamääräiseltä intressiltään tavanomaisessa riita-asiassa muodostuvaan oikeudenkäyntikuluriskiin verrattuna hyvin pieniä, mikä voi käytännössä estää niiden saattamisen tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tähän nähden esityksen mukaisen kieltokannemenettelyn ja ryhmäkanteiden kanneoikeuden laajentamisen järjestöihin voidaan katsoa parantavan kuluttajien mahdollisuuksia oikeuksiensa saavuttamiseen.

Esityksen mukaan direktiivin mukaisia kieltotoimenpiteitä koskevat edustajakanteet käsitellään markkinaoikeudessa ja hyvitystoimenpiteitä koskevat edustajakanteet ryhmäkanteena Helsingin käräjäoikeudessa. Kieltotoimenpiteitä koskevat kanteet ovat esityksenkin mukaan luonteeltaan markkinaoikeudellisia asioita. Hyvitystoimenpiteitä (esim. vahingonkorvaus, hinnanalennus tai sopimuksen purkaminen) koskevia asioita käsitellään puolestaan pääsääntöisesti yleisissä tuomioistuimissa. Tältä osin esitys vastaa nykyistä oikeusjärjestelmää, mihin nähden hyvitystoimenpiteitä koskevien kanteiden käsittely yleisissä tuomioistuimissa ja ensi asteena Helsingin käräjäoikeudessa on perusteltua.

Direktiivin johdanto-osan 10 kohdan mukaan muun muassa oikeutettujen yksiköiden nimeämistä koskevilla säännöillä tulisi välttää perusteettomat oikeudenkäynnit. Säädettäväksi ehdotetun lain kuluttajien yhteisiä etuja edistävien järjestöjen nimeämisestä oikeutetuiksi yksiköiksi 3 §:n 1 kohdan mukaan järjestöllä on tullut olla tosiasiallista toimintaa vähintään 12 kuukautta. Määritelmä järjestön toiminnan laadusta on melko avoin ja 12 kuukauden voidaan katsoa olevan verrattain lyhyt aika kuvaamaan järjestön vakiintunutta toimintaa, mutta säännös vastaa tältä osin direktiivin 4 artiklaa, miltä osin kansallista harkintavaltaa ei esityksen mukaan ole. Perusteettomat oikeudenkäynnit ovat omiaan aiheuttamaan tarpeetonta työtä ja mahdollisesti vahinkoa vastapuolelle esimerkiksi tarpeettomina oikeudenkäyntikuluina. Tulevan oikeuskäytännön myötä selvinnee, ilmeneekö myöhemmin lainsäädännöllistä tarvetta voida reagoida esimerkiksi perusteettoman oikeudenkäynnin aiheuttaneen oikeutetuksi yksiköksi nimetyn järjestön asemaan.

Ryhmäkannelain muuttamiseksi ehdotetun lain 1 §:n 1 momentin mukaan lakia sovelletaan direktiivissä tarkoitettujen vaatimusten käsittelyyn ryhmäkanteena. Esityksessä tätä on luonnehdittu dynaamiseksi viittaukseksi direktiivin liitteeseen I, jossa on tällä hetkellä lueteltu 66 säännöstä. Lainsäädäntötekninen ratkaisu on todennäköisesti tässä tapauksessa muun muassa säännöksen ajantasaisuuden säilymisen vuoksi tarkoituksenmukainen ja toimiva, mutta tämän kaltainen lainsäädäntö ei ole lain soveltajan tai lakia noudattavan näkökulmasta välttämättä riittävän selkeä.

Riitarahoittamista ei ole kielletty, eikä sellaiselle siten ole lähtökohtaisesti estettä, mutta siihen voi liittyä esityksen mukaisia muun muassa rahoittajan intresseihin liittyviä riskejä. Ryhmäkannelain muuttamiseksi ehdotetun lain 2 a §:n 2 momentin mukaan tuomioistuin tutkii ryhmäkanteen rahoituksen perustellun epäilyn ilmettyä, mikä voi johtaa kanteen jäämiseen tutkimatta. Se, että tuomioistuin tutkii asianosaisen rahoitusta tai rahoittajan tarkoitusperiä, on poikkeuksellista suomalaisessa oikeudenkäytössä, mutta säännös vastaa tältä osin direktiivin 10 artiklan 3 ja 4 kohtia. Säännöksen merkittävyys ja soveltaminen mahdollisesti selvinnee tulevan oikeuskäytännön myötä.

Ryhmäkannelain muuttamiseksi ehdotetun lain 4 b:ssä säädetään direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti hyvitystoimenpiteitä koskevan kanteen vireille laittamisesta toisessa jäsenvaltiossa. Esimerkiksi ulkomaiset kuluttajaluotot ovat merkittävä asiaryhmä Helsingin käräjäoikeudessa, mihin nähden tällä voidaan katsoa olevan myös suomalaisten kuluttajien oikeusturvan mahdollisuuksia parantava vaikutus.

Direktiivin 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti valittaessa siitä, onko yksittäisen kuluttajan ilmaisu ryhmään kuulumisesta nimenomainen (opt in) vai hiljainen (opt out), vastaa nimenomainen ilmaisu (opt in -menettely) nykytilaa ja paremmin suomalaista oikeusjärjestelmää. Tämän avulla voidaan katsoa tiedettävän tarkemmin, kuka ryhmään kuuluu ja ketä annettava tuomio sitoo.

Ehdotettujen ryhmäkannelain muutosten vaikutuksia Helsingin käräjäoikeuteen on tässä vaiheessa vaikea arvioida. Ryhmäkanteiden voidaan kuitenkin arvioida olevan toteutuessaan hyvin laajoja ja aiheuttavan merkittäviä resurssitarpeita, mitä on vähintäänkin esityksen mukaisesti seurattava tarkasti. Resurssitarpeiden arvioinnissa tulisi kuitenkin ottaa ennakollisesti huomioon myös se, että käyttämätöntä tuomariresurssia ei käytännössä ole, eikä äkillisiä resurssitarpeita voida siten yleensä täyttää tehokkaasti ja laadukkaasti.

Muita huomioita tai lausuttavaa esitykseen tai sen mukaisiin säännösehdotuksiin ei ole. Kirjallisen lausunnon laatimiseen on osallistunut myös käräjätuomari Jouni Jarnamo.

Käräjätuomari Juha Kärkölä
Helsingin käräjäoikeus